

- захопленість, тобто переживання емоційного підйому, інтересу до труднощів, що виникають, палкого бажання випробувати себе та вийти з них із честю;

- До негативних психічних реакцій, що знижують ефективність розв'язання педагогом професійних завдань, можна віднести:

- безтурботність – недооцінку існуючих труднощів, недостатню готовність до зустрічі з труднощами;

- занепокоєння, невпевненість, тривожність;
- страх невдачі, страх перед відповідальністю, домінування мотиву відходу від невдачі над мотивом досягнення максимально можливого успіху;

- розгубленість, нерішучість, загальмованість, сповільненість реакцій на події, що відбуваються;

- зниження творчих можливостей, кмітливості;
- зниження активності, наполегливості, завзятості при досягненні мети;

- почуття слабкості, втоми, виснаження сил;
- психічну перенапругу, що дезорганізує психічну діяльність.

Отже, психічні реакції, які викликані різними факторами професійної діяльності, можуть носити оптимізуючий чи дезорганізуючий характер, тобто можуть або поліпшувати психологічну діяльність та мобілізувати резерви педагога, або руйнувати та

ускладнювати прояв сформованих професійних якостей, навичок і умінь.

Характер психічних реакцій на вплив стресогенних факторів професійної діяльності залежить не тільки від особливостей самих факторів, але і від низки психологічних особливостей педагога, які визначають його стресостійкість. Зовнішні причини, що проходять крізь внутрішні «умови» педагога (цілі, мотиви, установки, погляди, переконання, очікування та інші психологічні особливості), завжди відбиваються на результативності його професійної діяльності [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник психологічних термінів. URL: <https://nuph.edu.ua/slovník-psihologichnih-terminiv/>

2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Ніка-Центр, 2006. 580 с.

3. Євсюков О.П., Куфлієвський А.С., Лебедев Д.В. Екстремальна психологія/за ред. О.В. Тімченка. Київ: ТОВ «Август трейд», 2007. 502 с.

4. Чебікіна Т.М., Жогно Ю.П. До питання емоційної компетентності вчителя в контексті особистісно-орієнтованих технологій перепідготовки // Наша школа. № 2. 2008. С. 39-42.

С.І.Січкарь,

завідувач лабораторії гуманітарних дисциплін комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

В.П.Архипова,

методист лабораторії гуманітарних дисциплін комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ СЛОВЕСНОСТІ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Життя доводить, що в складних умовах, які постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до змін, до генерування і втілення нових ідей, задумів, стратегій та рішень. Така особистість володіє рішучістю, сміливістю мислення, умінням не зупинятися на досягнутому. В умовах онлайн-навчання та воєнного стану в Україні спосіб життєдіяльності учнівства значно змінився, але підтримка їхнього усебічного розвитку, упровадження в освітній процес цікавих форм і методів, створення відповідного освітнього середовища для розвитку природних здібностей учнів має бути одним із важливих напрямів роботи педагога сьогодні, бо, як зазначається у Концепції Нової української школи, місією освіти в умовах реформування є допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини.

Україна нині, як ніколи, зацікавлена в інноваційному розвитку суспільства, а тому особливого значення набуває виявлення та підтримка обдарованої учнівської молоді, оскільки саме вона у майбутньому формує

імідж країни на міжнародній арені, її людський капітал, відкриваючи свої досягнення світовій спільноті.

Педагоги сьогодні послугуються державними нормативно-правовими документами, які акцентують увагу на тому, що навчання й виховання обдарованих дітей є надзвичайно важливими для створення підґрунтя розвитку інтелектуальних і творчих ресурсів України, а саме:

- Закон України «Про загальну середню освіту».
- Закон України «Про освіту».
- Закон України «Про позашкільну освіту».
- Національна доктрина розвитку освіти.
- Концепція «Нова українська школа».
- Указ Президента України «Про гранти Президента України для обдарованої молоді».

- Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді».

- Положення про стипендії Президента України для переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів і Всеукраїнського

конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України .

• Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення Інституту обдарованої дитини».

Отже, інтелектуальний розвиток особистості необхідно здійснювати на основі прийнятих законодавчих актів, державних програм та нормативних документів МОН України, які актуалізують потреби підготовки обдарованих учнів та вимагають створення ефективного освітнього середовища задля розвитку їх розумових здібностей, здатності до креативного мислення та можливості вивчати навчальні предмети як на рівні стандарту, так і на профільному рівні.

Водночас однією з умов модернізації всієї системи освіти є оновлення змісту і форм методичної роботи з обдарованими та здібними учнями. Тож на часі проблема обдарованості стає все більш актуальною. Це пов'язано також із потребою суспільства в неординарних, творчих, діяльних, обдарованих, інтелектуально, творчо і духовно розвинених особистостях.

Недостатній рівень фахової та психологічної підготовки вчителів до роботи з дітьми, що виявляють нестандартність у поведінці і мисленні, призводить до неадекватної оцінки їхніх особистісних якостей і всієї їхньої діяльності. Тому для закладу освіти загалом та вчителів-словесників зокрема особливо важливим є створення комфортного освітнього середовища для виявлення й підтримки потенціалу обдарованої особистості. З огляду на це необхідно врахувати провідні напрями освітньої діяльності в школі:

- своєчасна діагностика інтелектуальних особливостей і здібностей школяра;
- гуманне співробітництво учителя та учня;
- взаємодія педагогів і батьків;
- створення для дитини ситуації упевненості в собі;
- створення ситуації успіху;
- забезпечення дитині права на пошук і помилку, надання можливості виправлення помилки і підвищення оцінки;
- підтримка ініціативи дитини у всіх видах діяльності;
- гуманізація сфери спілкування з однолітками та дорослими;
- надання можливості реалізації фізичної та пізнавальної активності;
- навчання прийомів самостійної роботи, способів самоконтролю, дослідницької діяльності.

Безперечно, провідну роль у цьому відіграють педагоги, які визначають для обдарованих особистостей шляхи самореалізації, створюють сприятливі умови для розвитку креативності, критичного мислення, дослідницьких навичок і надають учням простір для прояву ініціативи та прийняття інноваційних рішень. Саме професійна компетенція вчителя є важливим фактором у роботі з обдарованими дітьми, адже він створює атмосферу, яка може надихати учня або руйнувати його впевненість у собі, заохочувати чи пригнічувати інтереси. Тому для роботи з обдарованими дітьми учитель має розвинути такі якості: високий рівень інтелектуального розвитку, доброзичливість та чуйність, почуття власної гідності, обізнаність в особливостях психології обдарованості, високий рівень інтелектуального розвитку, вміння адаптувати свою діяльність до особистості кожної дитини, вміння розробляти авторські програми, володіння інноваційними методами та технологіями навчання й розвитку дітей, вміння створювати ситуацію успіху, відповідні умови для самореалізації особистості учня, стимулювання творчості дитини, гнучкість та готовність до змін, комунікативність, активність та креативність.

Усім відомо, що лише особистість може виховати особистість і тільки талант може виростити новий талант.

Надзвичайно важливою у цьому напрямку є робота вчителя української мови і літератури,

зарубіжної літератури, який розвиває комунікативні вміння, літературні обдарування та словесну творчість. Необхідною умовою є якісна організація освітньої діяльності із використанням сучасних стратегій навчання, які дадуть можливість розкрити обдарованість дитини, забезпечать здатність учня ефективно діяти за межами навчальних ситуацій, продуктивно розв'язувати в повсякденному житті реальні проблеми. Безумовно, для ефективного розвитку обдарованості учнів необхідно створювати умови для пізнавальної активності і внутрішньої мотивації, в яких кожна особистість може повною мірою реалізувати свій інтелектуально-творчий потенціал.

Робота з обдарованими дітьми повинна передбачати використання таких форм і методів навчальної діяльності, які б спонукали учнів до активної самостійної діяльності та пошуково-дослідницької діяльності. Серед них можна виділити методи творчого характеру – проблемні, пошукові, евристичні, дослідницькі, проєктні – в поєднанні з методами фронтальної, індивідуальної та групової роботи, індуктивні та дедуктивні методи, самостійну роботу з використанням дослідницьких, експериментальних та пошукових методів, застосування різноманітних розвиваючих і творчих вправ та завдань, методів і прийомів інтерактивного навчання. Це вимагає спеціальної підготовки, особливої майстерності учителя, вільного доступу до різноманітних джерел інформації і технічних засобів.

Розпочинати учителям української мови і літератури варто з визначення таких характерних особливостей обдарованої дитини:

- багатий словниковий запас, лідерство у спілкуванні з однолітками, володіння великим обсягом інформації;
- різносторонність інтересів, надзвичайна допитливість;
- високий рівень запам'ятовування, вміння коротко, чітко й зрозуміло викласти відому інформацію;
- наполегливість і постійність, рішучість і впевненість;
- впевненість у своїх силах і здібностях;
- здатність до самоаналізу, незалежність у висловленні думки;
- творчі здібності до малювання, складання віршів, прози тощо.

Учитель уже з перших занять з обдарованими дітьми має дбати про вироблення в них навичок творчого мислення, а для цього може залучати їх до проведення нестандартних уроків (диспутів, конференцій, подорожей, занять КВК), інтерактивних уроків (робота в парах, робота в малих групах, гіпотези, дискусії). За таких умов діти мають активно включатися в роботу, готувати повідомлення, робити висновки щодо окремих питань і вчитися висловлювати свої думки у письмовій формі.

Формування літературної та словесної творчості невід'ємно пов'язане з розвитком писемного мовлення. І тут педагогові-словесникові слід бути не тільки психологічно підготовленим до такої діяльності, а й мати високий фаховий рівень. Насамперед варто сформулювати в учня відповідну мотивацію, оскільки в нього має бути внутрішнє прагнення до написання творчої роботи, яка хвилює, спонукає до вираження в слові власного внутрішнього світу, має емоційне забарвлення, цікава, і головне – демонструє індивідуальність та особистість дитини.

Найбільший вплив на розвиток мовних та мовленнєвих умінь обдарованих дітей творчі роботи матимуть тоді, коли вони набудуть комунікативного характеру, коли вибір засобів буде зумовлений прагненням досягти намічених цілей, які поставив перед ними вчитель. Тому в процесі роботи над твором особливо важливим є усвідомлення того, в якій ситуації спілкування може бути використаний текст. При цьому зміст, композицію, мовне оформлення учень має вибирати самостійно.

Глибоке осмислення теми твору дозволить окреслити обсяг змісту, зібрати і систематизувати необхідний матеріал, визначити підтеми, обрати тип мовлення, скласти чіткий план викладу. Тому правильно підібрана, цікава й різноманітна тематика заохочує дітей, надає право вибору. Наприклад, це можуть бути твори на суспільно-політичні теми («Спілкуймося українською», «Україна – мій рідний дім», «На тернистих шляхах нації»), на морально-етичні теми («Свобода і відповідальність», «У чому полягає сенс життя людини?», «Справжнє щастя поруч», «Цінності в моєму житті»); про вибір професії, життєві принципи («Моя майбутня професія», «Мої життєві принципи», «Людина, якою я хочу стати»); статті чи дописи в соцмережах різної тематики («Тарас Шевченко і сучасність», «Наш спільний дім – Земля», «Природа не вибачає байдужості»).

Оскільки кожен тип мовлення характеризується певною послідовністю у викладі змісту, учень обирає для себе той, що надасть можливість розкрити увесь творчий потенціал. Далі здійснюється відбір мовних засобів, необхідних для висвітлення будь-якої теми. А щоб письмовий чи усний твір був щирою сповіддю дитини, треба спілкуватися з нею на важливі актуальні теми сьогодення, створювати проблемні ситуації, які спонукатимуть висловлювати власні думки й почуття з приводу почутого, побаченого чи прочитаного.

Навички писати будь-які твори виробляються в учнів і під час вивчення та аналізу художніх текстів, обговорення різних проблемних питань на уроках літератури. Для цього учитель має складати завдання аналітичного, евристичного, творчого характеру, передбачати самостійну роботу з художнім текстом чи мовним матеріалом, словниками, довідковою літературою чи енциклопедичними виданнями. Завдання мають складати певну систему, повинні чергуватися і постійно ускладнюватися. Наприклад:

- запитання на увагу до художніх деталей;
- запитання узагальнювального змісту про особливості кількох прочитаних творів;
- перекази (усно чи письмово) від імені дійових осіб;
- заповнення дослідницько-аналітичних аркушів;
- порівняння образів, сюжетів (одного чи кількох прочитаних творів);
- тлумачення підтексту художнього твору;
- інсценізація твору;
- створення власних художніх текстів (казок, байок, віршів);
- самостійна розробка завдань за окремими творами;
- характеристика внутрішнього світу персонажа через асоціації;
- написання листа героєві, автору твору.

На уроках зарубіжної та української літератури, працюючи над художнім твором, учні також можуть брати участь у створенні проектів різноманітної тематики: «Я – художник», «Я – мистецтвознавець», «Я – літературознавець», «Я – головний герой», «Я – дослідник», «Я – науковець».

Розвитку творчих здібностей на уроках словесності сприяють такі інтерактивні методи навчання: робота в парах; робота в групах; «Банк ідей»; «Незакінчене речення»; «Мікрофон»; «Коло ідей», «Мовна скарбничка» тощо.

Цікавими й ефективними є завдання на розвиток уяви, фантазії: складання казки, вірша, байки; асоціативні творчі роботи; твори-мініатюри на основі поетичних рядків; твори-описи за картиною; творчі п'ятихвилинки; подорожі в часі; інсценізації творів; створення заочних подорожей; рольові ігри.

Важливу роль відіграють різноманітні види самостійної роботи, зокрема відгуки на прочитаний/прослуханий твір, рецензії, дослідження тощо.

Контрольні роботи також мають сприяти активній творчій діяльності дітей, тому мають бути багаторівневими, коли учень має поступово підніматися від простого репродуктивного відтворення інформації до невідомого, оригінального й абсолютно самостійного результату. Зазвичай, обдаровані діти знають, що мають право зупинитися на будь-якому етапі такої роботи, але працюють доти, доки є час, досягаючи певних висот.

Така логічно продумана система завдань як на уроці, так і під час виконання самостійних чи контрольних робіт сприяє тому, що учні вчаться самостійно осмислювати зміст твору чи усвідомлювати особливості мовних явищ. А все це – запорука вдалого проведення майбутніх семінарських занять, диспутів, конференцій, на яких обдаровані діти можуть сповна виявити свою індивідуальність.

Отож завдання педагога – керувати процесами творчого пошуку, ідучи від простого до складного, створювати ситуації, що сприяють пізнавальній активності та спрямованості учнівства, розвивати уяву, асоціативне мислення, здатність розуміти закономірності, прагнення постійно вдосконалюватися, розв'язувати дедалі складніші компетентні завдання.

Варто зосередити увагу й на тому, що знає кожен учитель: на якому б високому рівні не проводилися на уроці робота з обдарованими учнями, вона не буде мати високих результатів, якщо її не продовжити після уроків, тому необхідно систематично залучати обдарованих дітей до різноманітних форм позакласної роботи. Найбільш поширеними в шкільній практиці є літературні гуртки (драматичний, поетичний, виразного читання, бібліотечний), очні, заочні чи віртуальні мовні або літературні екскурсії, що здатні підсилувати естетичні враження учнів, поглиблювати та закріплювати їхні знання, літературні вечори, різноманітні ігри та конкурси.

Розвитку обдарованості в позаурочній діяльності з української мови і літератури, зарубіжної літератури сприяє впровадження інноваційних технологій. Найповніше відповідають вимогам часу такі:

- Технологія групових дискусій.
- Групова проблемна робота.
- Технологія колективних творчих справ (КТС).
- Ігрові педагогічні технології, інтелектуальні ігри.
- Музейні й театральні технології.
- Тренінги спілкування.
- Соціальні проекти.
- Клубні технології.

Варто зауважити й те, що наше сьогодення та майбутнє – це життя та праця в новому медійному суспільстві, де запорукою успіху є також володіння цифровими інструментами. І хоч дистанційна та змішана форма навчання є звичною для наших школярів, учитель-словесник повинен організувати освітню діяльність на такому рівні, щоб обдаровані не тільки демонстрували свої вміння у цій царині, а й застосовували їх під час розв'язання важливих життєвих завдань. Крім того, педагог створює максимально сприятливі умови для перетворення учнів на активних суб'єктів освітнього процесу, адже спілкування між учасниками, безпосередня участь в освітньому процесі необхідна для успіху як під час очного, так і дистанційного чи змішаного навчання.

Зважаючи на сказане вище, маємо усвідомити, що єдиних рекомендацій щодо навчання обдарованих дітей не існує й не може існувати, адже кожна дитина – унікальна особистість зі своїми перевагами й недоліками. Тому головне – знайти індивідуальний підхід до кожної обдарованої дитини з яскравою індивідуальністю та незалежністю. Із такими дітьми, з одного боку, працювати легше, бо вони мають високі розумові здібності, а з іншого, – важче, оскільки ці діти «знають собі ціну», потребують багато уваги й особливого ставлення.

Удосконалити роботу з обдарованими дітьми, дати їм ґрунтовні, міцні знання, озброїти їх практичним розумінням основ наук і, безумовно, розвинути творчі

здібності – це початковий етап у розвитку креативності, що є запорукою подальшої успішної соціалізації, здатності до розв'язання непростих життєвих питань.

Наступним важливими етапом є участь обдарованих дітей у мовно-літературних змаганнях. Не втрачають своєї вартісності олімпіада з української мови та літератури, Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, оскільки вони сприяють реалізації вищезазначених завдань.

Основними завданнями конкурсів та олімпіад з української мови та літератури є:

- стимулювання творчого самовдосконалення учнівства;
- розвиток обдарованих учнів та надання їм допомоги у виборі професії, залучення їх до навчання у вищих закладах освіти;
- формування творчого покоління молодих науковців та практиків для різних галузей суспільного життя;
- підвищення інтересу до поглибленого вивчення української мови та літератури;
- прищеплення навичок дослідницької роботи.

Очевидним є й те, що мовно-літературні змагання також дають можливість проаналізувати ефективність системи роботи вчителя з обдарованими учнями та визначити шляхи її вдосконалення, зробити висновки про творчий характер та вміння розвивати інтелектуальні й творчі здібності дітей. Кожному педагогу-словеснику варто пам'ятати про те, що конкурсні чи олімпіадні завдання потребують не тільки досконалого володіння програмовим матеріалом з предмета, а й практичного опанування учнями мовленнєвих умінь та навичок, творчого пошуку, критичного та аналітичного мислення.

Готуючи дітей до конкурсних випробувань, учитель має зважати на складність завдань, які забезпечують можливість якнайповнішого розкриття інтелектуальних можливостей, мовно-літературної підготовки учасників та загальномовної культури.

Укладачі завдань з української мови добирають матеріал відповідно до програми, органічно поєднують мовознавчий аналіз із теорією та практикою мови. Зазвичай ідеться про висвітлення знань фонетичних законів, орфоепічних норм, теорії синтаксису, практичної стилістики, правил українського правопису, умінь добирати стилістично-забарвлені мовні засоби, варіанти граматичних форм, розрізняти морфологічні та синтаксичні синоніми, визначати їхню стилістичну функцію, правильно розставляти розділові знаки, умінь виконувати мовні розбори тощо.

Завдання з української літератури також добираються з урахуванням змістового й ціннісного компонента програми і вимагають від учасників змагання розуміти літературний процес, роль і місце письменника в ньому, визначати індивідуальні риси авторського стилю, умінь аналізувати художні твори, осмислювати їхнє значення та місце серед інших видів мистецтва та в історико-літературному процесі епохи чи у творчості митця. Олімпіадні завдання з української літератури чітко структуровані, як правило, це твір, блиц-запитання або тести, що передбачають чіткі й лаконічні відповіді. Також цікавим є цілісний літературознавчий аналіз поетичного твору або ж заповнення «паспорта» твору на основі особливостей художнього стилю уривка тощо.

Завжди цікавими й оригінальними є завдання творчого рівня. Написання твору потребує особливої уваги учнів, оскільки вони повинні виявити глибоку обізнаність у сфері мистецтва слова, умінь робити висновки й узагальнення, використовувати цитати, передавати своє ставлення до певної мовної чи літературознавчої проблеми, висловити своє ставлення до морально-етичних проблем тощо. Завдання творчого рівня дають змогу виявити багатство словникового запасу, оригінальність суджень кожного з учасників

олімпіади чи конкурсу, їхню креативність, загальну культуру, кругозір, обізнаність з історією, культурною спадщиною, традиціями нашого народу, мовною політикою та євроінтеграцією України.

Багато талановитих учнів Черкащини пишуть твори цікаві, оригінальні щодо змісту й композиції, зокрема – у формі оповідання, нариса чи есе. Безперечно, такі роботи слід всіляко підтримувати й популяризувати, аби продемонструвати високий рівень творчої обдарованості конкурсантів. Із цією метою пропонуємо ознайомитись із цікавими роботами Баранікової Аріни, учениці 9 класу Черкаського гуманітарно-правового ліцею Черкаської міської ради Черкаської області, яка цьогоріч стала переможницею III етапу олімпіади з української мови та літератури, Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка та Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика.

ГЕРОЇЧНЕ У ТВОРАХ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Есе

*Любов к Отчизні де героїть,
Там сила вража не устоїть,
Там груди сильніша од гармат.
І.Котляревський*

Де ж притаїлося те ненастанне, споконвічне Шевченкове «героїчне»? Чи ж не в мудрих оповідях свочолого бувалого діда Івана про Коліївщину та славу козаччину, що так і нуртували гарячу, спраглу до святої волі кров онука? Чи ж не в незбагнено прекрасних народних піснях, захопливих легендах та переказах колишніх гайдамаків, нетлінні враження про яких малий Тарасик зберіг у вразливій і ясній дитячій уяві навіки?

Причайлося те «героїчне» в золотому пері правди, з-під якого з усією кульмінаційною внутрішньою силою, шаленою самовідданістю, геніальною поетикою й гострою та різкою зброєю іронії постала історико-героїчна романтична поема «Гайдамаки». Вона не лише стала абсолютним апогеєм ранньої творчості митця, а й утілила нову національну концепцію: Шевченко наново осмислив славу минувшину пращурів, те «героїчне» як запоруку майбутнього відродження України.

Цілісну могутню силу повстанців – Яреми Галайди, Івана Гонти, Максима Залізняка – Кобзар наділиві винайково гіперболізованими й романтичними рисами: немислимим трагізмом, відчайдушною незламністю, незборимою силою духовного запалу. Шевченко втілює те «героїчне» саме в цих багатостраждальних образах, палко закликаючи своїх сучасників урешті-решт пробудитися після того страшного летарійного сну.

Де ж зародилося те героїчне? Чи ж не в могутньо-пророчому голосі сліпих Гомерів сповивали його, чи не золотострунна кобза колисала його, увібравши у вічність дум і пісень, пронесла від хати до хати, від серця до серця? Саме від сліпих співців пізнаємо ми, як козацьке військо на чолі з Тарасом Трясилою відчайдушно розбило ворожих пляхів. Митець протиставляє славу минувшину наших пращурів осоружній неволі сучасників.

Де ж витає те «героїчне»? Чи ж не серед безкрайніх просторів, широкополіх степів, серед коліски славного козацтва – Січі – стародавнього свідка могутньої сили українського духу? Тарас Григорович крізь призму художнього слова осмислює золоту й водночас трагічну сторінку історії нашого народу – козаччину. У посланні «До Основ'яненка» Шевченко сформував і зафіксував власне бачення «героїчного», висловив свою пророчу національну ідею:

*Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України!*

Де ж горить, палає – не тліє – полум'яне Кобзареве «героїчне»? Чи ж не у вічному, невмирущому образі Прометей? Не давньогрецького титана, героя далеких

міфів, а народу. Прометееве безсмертя – це народна незламність, незборимість його вічного поривання до святої волі, нетлінність у криваво-полум'яній боротьбі проти ката-орла, царського самодержавства. Саме в цій гарячій боротьбі – невідступній, нещадній, екзистенційній – палає Шевченкове «героїчне»:

Борітеся – поборете!

Вам Бог помагає!

За вас правда, за вас слава

І воля святая!

Де ж спочиває Шевченкове «героїчне»? Чи не в могилі – поетовій візі України? Могила – ніби декорація героїчної драми, що її розігрує на нашій землі сама історія, ніби вічний свідок слави й безслав'я, волі й неволі, духу українського народу. Розрита могила для Шевченка – уособлення багатостраждальної України-неньки, пограбованої та сплюндрованої царським самодержавством. Це перша відверто антиімперська поезія Кобзаря.

Та ні, не загинуло те славне «героїчне»! Воно лише на якусь невовиму мить незримо причаїлося в бездонних людських серцях, у неосяжних глибинах підсвідомості, у приспаному дусі нації, серед золотих сторінок «Кобзаря», чекаючи тієї обітованої часини, коли жевріюча іскра бунтарства й непокори спалахне кривавим полум'ям. І знову те «героїчне» воскресло, піднеслося з-під нищих ідеологічних нашарувань і вбогих кривотлумачень, граней усляких цензур. Тепер «героїчне» горить у кожному з нас.

Вогненне слово Кобзаря набуло священної подоби зброї – іскристо-дугої, харалужної, у змозі спростувати всіляку ницу облуду й фальш, пробити сталевий щит байдужості, напоїти спрагли великі серця незборимою відвагою, шаленою самовідданістю, жертвовною силою. Так під час Революції Гідності Сергій Нігоян, герой Небесної Сотні, долучився до проєкту Сергія Проскурні «Наш Шевченко», зачитавши уривок з поеми «Кавказ».

Пророче Кобзареве слово стало живим всеукраїнським фронтом боротьби проти клятого супостата, що «неситим оком за край світу зазирає»; сповнює наші серця нестримний запал, живить душу незгасний вогонь. Відкидаючи всі страхи, вагання, зневіру, зі словом-зброєю в руках, зі словом-ангелом за плечима, зі словом-іскрою в грудях ми єднаємося на своїх позиціях єдиного українського фронту – того «героїчного» XXI сторіччя.

ЛІНГВІСТИЧНІ ЛІНОЦІ

Есе

Земля шалено здригалася від важких смертоносних куль, кривавий небокрай горів рознесеним вітром вогнем. Челурненькі й охайні досі будинки нині спалахували гарячим полум'ям, пошрамовані й розтриті, вони не знайшли сили й змоги стати міцною фортецею для своїх дбайливих господарів. Тож вони з незгасимою надією на порятунок вирушили в пошуках спокійного й мирного життя, бажачи тиші без в'дливого страху, усепоглинаючої паніки, божевілля й тривоги. Люди прагнули втекти від війни.

І хто знає, де ж ті 8 мільйонів, що розбіглися всією земною кулею? Уже, певно, не зосталося й куточка, де б не шукали своєї долі, шансу на умиротворення травмовані жорстокими звірствами українські біженці. Не залишилося й жодної держави – прихильниці світлих сил нашого незламного народу в цьому кривавому протистоянні, яка б не прийняла на своїх землях звістку про війну – її свідків.

Тільки ж мало хто з іноземців справді зможе впізнати українця в бідолоашному й знедоленому перехожому, з чийх уст плеться брудними потоками ворожа мова – російська.

Мова для іноземців – це глибинний нерозривний зв'язок із власною країною, у якій ти живеш, якою ти живеш, яка зродила, зростила й окрипила тебе. Це те незриме втілення твого духу, невидима

оселя підсвідомості, найпотаємніших думок, форма перетворення матеріального на вищий рівень духовного. Це базовий простір найбажанішого спокою та безпеки, відчуття лінгвістичного умиротворення.

Мова для іноземців – це найважливіший та найвизначальніший національний орієнтир, ореол народу, чіткий етнічний кордон. Це ніби лакмусовий папір, що визначає «своїх» серед «чужих».

Іноземці вже досить довго плакають щире зацікавлення всім українським: самобутніми звичаями, традиціями, унікальною культурою, неповторною мовою. Вони вболівають за долю нашої нації, її сили в цій кровопролитній війні, усіляко намагаються зарадити всенародному горю, надсилаючи гуманітарну допомогу й довгоочікувану зброю, збираючи кошти для благодійних фондів, піклуючись про наших біженців, плачучи автентичну культурну спадщину українців і за кордоном.

Тому зовсім і не дивно, коли вони відчувають презирство, зневагу чи нерозуміння, занепокоєння до тих «українців», що все ще послуговуються мовою окупанта, який позбавив їх мирного існування, знищив мрії та сподівання разом з їхніми домівками й містами, ледве не забравши найціннішого – життя.

Це лінгвістична лінь. Це те, що виступає внутрішнім спротивом у вивченні солов'їної для зросійщених і травмованих «українців», які шалено бояться легалізувати українське всередині себе, які ховаються під зухвалими масками невміння, нерозуміння, небажання.

Іронічно-сумним видається й те, коли, тікаючи від жахів війни, вони ладні опанувати інший алфавіт, мовну групу, граматику й лексику, лише прагнучи вижити в жорсткій дійсності. І емить тоді зникають лінгвістичні ліноці, бо вони зробили те, що вважали неймовірним, мов змінили групу крові...

Безумовно, такі твори наших талановитих учнів демонструють високий рівень здібностей та творчий потенціал особистості.

Обдаровані діти – це скарб нації, а щоб плекати його, сучасний педагог-словесник має бути професіоналом у своїй ділі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Л. Діагностика обдарованих дітей і підлітків – важливе завдання педагогічного колективу навчального закладу. Нова педагогічна думка. 2018, № 1. С. 140-146.
2. Веліканова А. Обдаровані діти – хто вони? Психолог. 2006, №42. С. 18-21.
3. Єфімова І. Педагогічна технологія «Створення ситуації успіху» та інтерактивні методи перевірки знань. Українська мова та література в школі. 2009, №20. С. 22.
4. Заболотний О.В. Таїна обдарованості: практико-орієнтований збірник на допомогу тим, хто працює із обдарованими дітьми. Біла Церква: КОІПОПК, 2005. 160с.
5. Заболотний О.В. Як знаходити знання. Організація науково-пошукової дослідницької діяльності учнівської молоді. Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях, колегіумах. 2003, №2. С.94-106.
6. Моляко В. О., Музика О. Л. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: монографія. Державний фонд фундаментальних досліджень Міністерства освіти і науки України. Житомир: Рута, 2006. 320 с.
7. Остапчук В. Обдаровані діти. Які вони? Шкільний світ. 2009, №19. С.9-10.
8. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192с.
9. Система роботи з обдарованими дітьми. Завуч. 2008, № 26. С. 2-12.
10. Сорич І. Організація роботи із обдарованими дітьми у навчальних закладах. Психолог. 2006, №25-28.